

LIETUVOS
NACIONALINIS
M. ALKŠYDO
BIBLIOTĖKA

mpkšlas • menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1980 METAI

SPALIO MĖN. 25 D. / OCTOBER 25, 1980

PART TWO — Nr. 250 (38)

Šiame numeryje:

Jono Jurašo „Savižudžio“ pastatymo reikšmė.
Lietuviškam darbui negailėjo nei laiko, nei jėgų: muziko Jono Zdaniaus penktųjų mirties metinių proga.
Darbuojantis Prezidento komisijoje.
Karaizmas, karaimai ir Lietuva.
Poetui Henrikui Nagiui 60 metų.
Rašytojo Juozo Kraliaus sukaktis.
Gražumo kupina paroda.
Ginklo draugo tapyba.
Kazio Sajos vakaras.
Mokslo ir kūrybos simpoziumo ruošia.
Lietuviai ekslibrių parodoje.
Nauji leidiniai.

LIETUVIŠKAM DARBUI NEGAILĖJO NEI LAIKO, NEI JĖGŲ

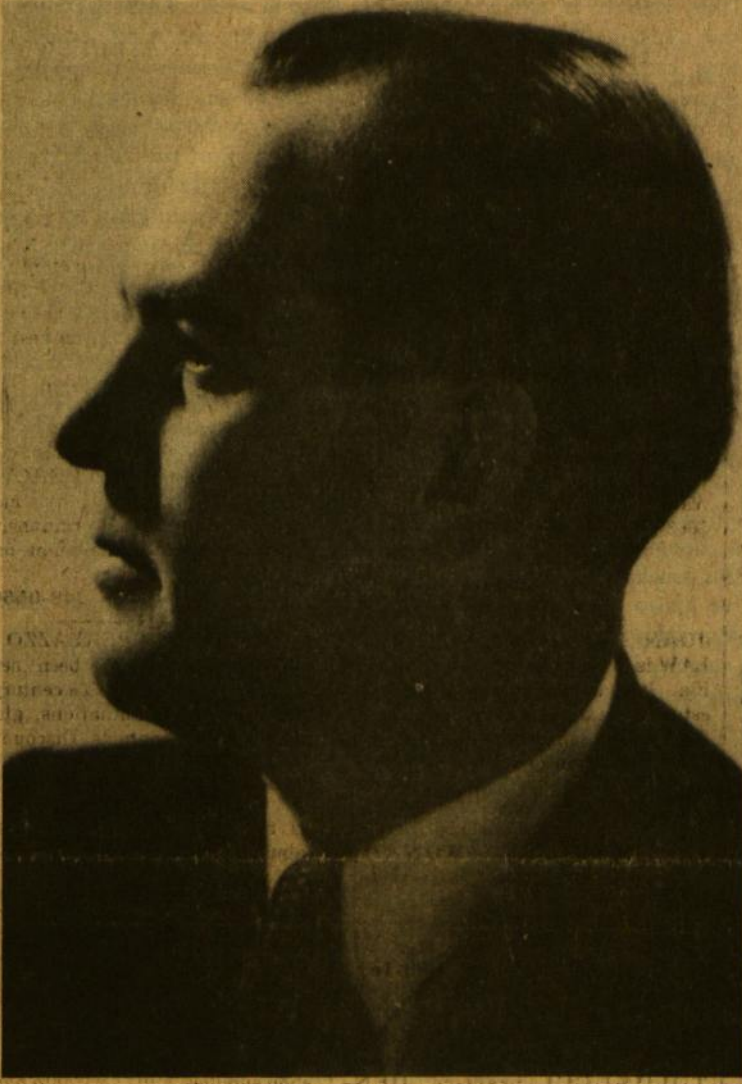
Muziko Jono Zdaniaus penktųjų mirties metinių proga

ALGIS ŠIMKUS

Lietuviškosios išeivijos muzikiniame gyvenime Jonas Zdanis buvo žinomas net trijuose kontinentuose. Lygiai šakota buvo ir jo pastangų apimtis. Šis elegantiškos išvaizdos, giliai kultūringas ir nuosaikios charakterio vyras domėjosi visais lietuviškosios muzikos aspektais. Jį matėme chorų ir plataus masto muzikinių švenčių organizatorių tarpe. Jis yra ne kartą dėjisį pareiškęs savo apgalvotą, gal kartais ir ne visiemis patinkančią nuomonę jam rūpimais muzikos klausimais spaudoje. Jonas Zdanis taip pat buvo žinomas kaip muzikos kūrėjas — kompozitorius. Galiausiai, bet toli gražu ne mažiau reikšmingai, panaudodamas gaidų grafikos srityje išvystytą talentą, jis savo neilstančiu darbu užfiksavo ateičiai apšviatę reikšmingų lietuviškosios išeivijos muzikinės kūrybos darbų, kurie be jo būtų tikrai likę nespausdinti, o gal būtų ir visiškai prapuolę greitai bėgančio laiko sūkuriuose.

Negailėtinga mirtis Joną Zdanį pakirto 1975 m. spalio 23 d. dar darbingame 62 metų amžiuje. Jo palikta spraga lietuviškame mūsų muzikos judėjime dar ir šiandieną aiškiai jaučiama. Asmeniškai Joną Zdanį pažinti man teko dar nepriklausomoje Lietuvoje. Po studijų Kauno konservatorijoje, jis ėmėsi vadovauti choriniam junginiams. Dirbo su žinomuoju mūsų maršų kompozitorium — aranžuotoju Bronium Jonu prie Kauno policijos orkestro, kuris buvo pats didžiausias populiarus skambais popiečio koncertais Palangos kurorto pušyne. Vadovavo savo suorganizuotam policijos pramoginiam orkestrui. Vėliau savarankiškai vedė karinį pulko orkestrą. Okupacijos metais grojo viola Kauno radiofono orkestre.

J. Zdanis, greta praktikinio darbo muzikoje, visada domėjosi ir teoretiniais, muziką liečiančiais dalykais. Jis tvarkė ir organizavo radiofono gaidų biblioteką ir rekordavimo skyrį. Ruošiant koncertų ar panašių muzikinių renginių programas, ne kartą teko jį kreiptis. Jis jau

Jonas Zdanis (1913. XI. 1 — 1975. X. 23)

šiemai, netrukus pagausėjusiai sūnumi Almiu, bet ir aiškiai išskyla negausių šios srities specialistų tarpe. Jis žymiai patobulino tada vartojamus gaidų gavimo metodus ir tampa net dviem atvejais (1969 ir 1972 m.) JAV muzikos leidėjų sąjungos pagerbtas jų aukščiausiu Paul R. vere premija už savo darbų grafinį tobulumą.

Užsitikrinęs kasdieninę duoną ir jau net nebepajėgdamas išpildyti visų jam siunčiamų darbų, Jonas Zdanis vis vien dar atranda laiko bei jėgų lietuviškam darbui. Jis aktyviai dalyvauja JAV ir Kanados lietuvių dainų ir šokių švenčių rengimo komitetuose, eidamas muzikos reikalų vadovu, o dviem atvejais ir orkestro dirigento pareigais. Jis nepasitenkina, vien pakalbėdamas posėdžiuose ar padirguodamas estradoje. Jonas Zdanis dar pasižymi daugelį nakties valandų, ruošdamas tokiems masiniams

parengimams reikalingas gaidas ir orkestruodamas dainų bei šokių akompanimentus. Dar ir šiandieną ne vienas prisimename jo efektingai, be nuobodžių pasikartojimų ir meniškai simfoninio orkestro sąstatui orkestruotus 3-iosios šokių šventės lietuviškus šokius. Svarstant švenčių repertuarus, jo rami kompetentinga nuomonė daug lėmė, įvedant nemažai lietuviams naujesnių dainų, išvengiant nuvalkiotų, nors publikai ir patinkančių, trufaretų.

Šiam pastatymui Jurašas yra išnaudojęs visokeriopas modernios teatro technikos galimybes. Daugybė išorinių efektų ir pokštų palengvina žmogui Erdmano veiklą sekti net tada, kai žiūrovas gilesnės šio veikalo prasmės neįstengia apžvelgti. Gali tačiau kilti klausimas, ar tu pokštų čia nėra per daug. Ir ar jie kartais neaptemdo to, ką Jurašas nori parodyti. Kai kurie natūralizmai šiame pastatyme gali režisieriui daryti net skonio trūkumą sveikinti Jurašą, išėjusį į Amerikos teatrinį gyvenimą su giliomis problematikos drama (kuri yra vadinama komedija).

Jonas Zdanis jau nuo mokyklos dienų bandė savo jėgas ir kompozicijoje. Dar Lietuvoje jis sukūrė dalykų pučiamųjų orkestrui ir harmonizavo liaudies dainų chorams. Vokietijoje parašė net keliasdešimt dainų chorui, jų tarpe didesnią veiklą „De Profundis“ (Bern. Brazilio-nyje), išleista Minties leidykla. Australijoje paruošė lietuviškų liaudies žaidimų ir šokių rinkinį „Suk i ratą“ (išleido Kultūros fondas) ir suredavo muzikinę dalį kun. P. Jutulio išleisto giesmyno, kuris dar ir dabar naudojamas Australijos ir Kanados lietuvių parapijose. JAV parašė variacijas smuikui ir fortepijonui, liaudies melodijų rinkinį fortepijonui „Tautosakines bagateles“ (išleista J. Karvelio), muziką „Dainavos“ ansamblio statytam muzikiniam veikalui ir apšviatę kitų kūrinių. Komp. Vlado Jakubėnas Jono Zdaniaus muzikinę kūrybą apibūdino taip: „Jis gerai valdo harmoniją, yra puikus orkestratorius, o taipgi idomiu, kiek naujesniu, ne publikai prieinamu būdu aranžuoją liaudies muziką“. Jono Zdaniaus muzika pasižymi pa-

trauklia melodine slinktimi ir apvaldyta kompozicine technika. Jo dainos, kaip „Siūbau, lingau paukštelis“, „Batsiuvelis“, „Mergaitė“ ir kitos, mūsų chorų buvo greitai pamėgtos, įtrauktos į dainų švenčių repertuarus ir pakartotinai įrekorduotos plokštelėse. „De Profundis“ 1958 m. buvo atliktas Kansas City universiteto choro su orkestru. J. Zdaniaus aranžuota lietuviškų dainų pynė „Suskyniau skynimą“ 1954 m. buvo atlikta Brazilijoje San Paulo miesto 400 metų sukakties festivalyje net šimto akordeonistų orkestro.

Greta muzikinės kūrybos J. Zdaniaus vienas svariausių ir išliekančių įnašų lietuviškon muzikos istorijon neabejotinai liks jo spaudai paruošti lietuviškos muzikos leidiniai. Neskaitant gausių Jono Zdaniaus graviruotų smulkėsių lietuviškų leidinių — leidinių, pirmąją vietą jų tarpe aiškiai užima meistriškai foto-graviruos technika paruoštas K. V. Banaičio operos „Jūratės ir Kastyčio“ klavyras Be J. Zdaniaus pastangų ši opera tikriausiai dar ir šiandieną tebegulėtų kleno nors stalčiuje, gal net ir be vilties kada nors ją pastatyti. Ačiū Jonui Zdanui, kad šis pagrindinis mūsų žymiojo kompozitoriaus kūrinys, vėliau Chicago operos pastatyme gerokai kaitaliotas, išliks ateičiai pilnoje autoriaus originalo formoje.

Stambesniųjų J. Zdaniaus paruoštų lietuviškos muzikos leidinių tarpe dar paminėtini B. Markaičio kantata „Vilniaus varpai“ bei LB Kultūros fondo išleista „Lietuvių fortepijono muzikos rinktinė“ ir „Dainos chorams“. Šie lietuvių lietuvių kompozitorių chorinių kūrinių rinkinys. Šis pastarasis rinkinys liko Jono Zdaniaus paskutiniui žymesniui darbu. Ruošiant „Dainas chorams“, J. Zdanis buvo ne vien tik jų gaidų graviruotojas, bet ir viso darbo judintojas ir juro komisijos pirmininkas. Komp. Vlado Jakubėno žodžiais, čia Zdaniaus „darbas buvo meistriškai organizuotas. Kiekvienas juro komisijos narys gaudavo pluoštą gaidų, grafuotą lapą nuomonėms pareikšti ir dar užadresuotą, pašto ženklais aprūpintą didelį voką, tolimiesiems gaidų persiuntimui. Šis leidinys yra puikus dokumentas mūsų emigracinių kompozitorių kūrybos chorams“. Deja, šis svarus Jono Zdaniaus įnašas lietuvių chorams atėjo jau kiek pavėluotai. Rinktinę atspausdinus, mūsų tarpe greitai nebebuvo jau ne tik jos iniciatorius ir graviruotojo, bet taip pat nė vieno kiek pajėgesnio lietuviško choro, sugabančio rinktinėje atspausdintas dainas padainuoti. Taip jau buvo lemta, kad šiuo leidiniu nepailstamai lietuviškosios muzikos dirvonuose veiklusis Jonas Zdanis pastatė negriūvantį paminklą ne vien savo prašmatniai iš-tobulintai gaidakalystei, bet ir kadaise judriai ir gaivalingai tėvynės išsiilgusių išeivių chorinei veiklai.

Kertinė Parastė

Jono Jurašo „Savižudžio“ pastatymo prasmė

Kai sovietiniame pasaulyje yra aktuali žmogaus žudymo problema, tai su ja turi ryšio ir savižudystės problema. Jeigu žmogui gyvybę gali nutraukti kitas, tai gali padaryti šitai žmogus ir sau pačiam.

Kad ši problema ne dažnai iškyla, tai turime būti dėkingi sveikai psichofizinei žmogaus prigimčiai. Savižudystės pavojus žmogui graso, kai jis pradeda išgyventi save kaip nesėkmę, kaip griuvėsius, kaip beprasmybę. Šis pavojus kartais aštrus net krikščioniškai religingam žmogui. Jis kartais taip stipriai išgyvena save, kaip su mirtim nesibagiančią būtybę, kad neberanda savyje jėgos save išlaikyti šiame, trūkumų pilname gyvenime.

Su šiomis problemomis mes susitinkame Jurašo Brodway'uje pastatytame Nicolay Erdmano veikale „Savižudis“. Veikalas buvo parašytas kada nors apie 1930 metus. Nenuostabu, kad šis veikalas buvo sukurtas komunistinio teroro pasaulyje ir kad jo pastatymo ėmėsi Jonas Jurašas, išaugęs tame pasaulyje. Veikalas nėra nei plokščias, nei vienašališkas. Laisvajame pasaulyje savižudystės problema neiškyla tokiaame aukštame lygyje. Savo nesėkmes žmogus čia neišgyvena ir tokiame aštriame lygyje, kaip komunistinėje priespaudoje. Ir iš kitos pusės, čia nebūna nė reikalo savo gyvybės kaina liudyti kokią nelygiamą vertybę. Čia savižudystė iškyla greičiau kaip jaunuošiško meilės apsvylimas išdava, kaip tai praėjusią savaitę atsitiko Mary Tylor Moore sūnui.

Erdmano savižudystė nėra vien išorinis savęs sunaikinimas. Ji yra ir kažkas iš pasisakymo už vertybę, o kartu dėl to pasisakymo už vertybę, pasikėsinimas prieš save kaip prieš egzistuojančią būtybę.

I Nikolai Erdman komedijos „Savižudis“ pastatymą Broadway'uje, režisuojant Jonui Jura-

šui, turime žiūrėti ne tik kaip į amerikietiška režisieriaus laimėjimą, bet ir kaip į lietuvišką laimėjimą. Egzistencinio gyvenimo konfliktą su vertybiniu gyvenimu lietuvių tauta šiandien išgyvena ne tik kaip vienas ar kitas asmuo, bet ir kaip ištisa visuomenė.

Erdmanas savižudystės problemą pastato tame kultūros fone, kuris yra susidares Europoje tarpe dviejų revoliucijų: tarpe prancūziškos revoliucijos ir tarpe rusiškos revoliucijos. Prancūziška revoliucija, sukurta apšviatos filosofijos, techniška pažinimą pastatė kaip pagrindinę žmogiško gyvenimo atramą, kaip išsigelbėjimą iš konkretios gyvenimo sąsajos tikrovės. Šios dramos protagonistas savo išsivajotą muzikinę karjerą kuria ant vadovėlio pagrindo. Jam trūksta ir instrumentų to ir muzikinės harmonijos dvasios, tačiau vadovėlio jam atrodė užtenka, kad jis save suvoktų kaip sėkmingą muziką. Ir, kai pagaliau jam atsiranda išsprendimo triūba, ir kai jis pradeda kurti muziką, iš jos nieko neišeina. Pagaliau ir pats instrumentas yra gyvenimo suardomas. Šis epizodas yra kartu ir visos dramos simbolis. Iš kontrasto tarp vadovėlio ir tikrovės seka ir savęs sugriovimas.

Pragyvenimo trūkumai, kuriuos išgyvendamas protagonistas yra skatinamas nusižudyti, perkelia savižudystės problemą iš prancūzių revoliucijos ir sovietikų karo į šiuolaikinę vertybės pragyventi, bet jį gąsdina ir masės žmogus. Tačiau jis pradeda suvokti, kad nusižudydamas ir prarasdamas savo individualybę, jis save perveda tik į masę. Mokslas asmeninio išlikimo jam nežada. Religija jį žada, bet gyvenamąjį tikrovės apsunksina šiais žiniomis pasidaryti psichologine ralybe. Pasilieka dar dorinis žmogaus gyvenimas. Ar jis žada nemirtingumą? Ir gana tiksliai autorius atsako, kad nežinia, ar ant

dorinio žmogaus tobulumo galima pagrįsti jo asmeninį nemirtingumą.

Rusiškas inteligentas bando skatinti savižudystę, kaip heroizmo išraišką. Jis stengiasi suteikti savižudystei romantinę skraistę. Jis tikisi sukurti būsimą visuomenės gyvenimą ant savižudžio herojiško liudijimo. Tačiau šis pažadas savižudžio savęs buvimo neišgelbsti. Jis neįtikina jo, kad galėtų įsiai tokiau būdu išlaikyti savo sielą. Jis nenori mirti ir dėl to, kad išgelbėtų ištverkėles.

Siame veikale ne kartą žmogaus samprata yra suprantama platoniškai, būtent: žmogaus siela yra kūno narve. Dėl to jos

išlaisvinimas iš narvo būtų žmogaus išgelbėjimas. Tačiau visa šios dramos išeitis yra šios žmogaus sampratos atmetimas. Šios dramos protagonistas, atsisakydamas nusižudyti, ir nepaisant to, išlaikyti savo sielą, pasisako labiau ne tik už žmogaus sielą, bet greičiau už realią žmogaus visuomenę. Šitokia žmogaus samprata yra kartu ir žydiškos, ir krikščioniškos tradicijos žmogaus samprata.

Šis veikalas, kaip jis yra suvoktas Jurašo, yra giliai antikomunistinis. Jis aštriuose kontrastuose pastato mūsų šimtmečio žmogaus savęs sampratos problemą. Kartu savo atsakymais jis nurodo į šios kultūros nepajėgumą išspręsti žmogaus problemas.

V. Bgd.

Darbuojantis Prezidento komisijoj

Prieš dešimt metų, labai reklamuojama, Amerikoje lankėsi sovietų foto paraša, kurioj buvo išstatyti ir lietuvių darbai.

Kartu su būreliais smalsių amerikiečių ir aš vaikštinėjau nuo nuotraukos prie nuotraukos. Aplinkui sukinėjosi gida, atsakinėdami į lankytojų klausimus.

Ir aš klustelėjau: "Ko jūs dažniausiai klausia amerikiečiai?"

"Kur patogumai?...", šyptelėjo gidas.

O ko dažniausiai visi klausė manęs ryšium su Prezidento komisija?

"Kaip jom patekote?"

Ogi štai kaip — 1978 m. pavasarį skambino telefonas. Skambino Rimas Česonis, Lietuvos Bendruomenės Centro valdybos narys.

"Klausyk, yra galimybė lietuviui patekti į Prezidento komisiją". Reikia tavo pagalbos. Gali padėti?

"Kaip?"

"Sutik būt siūloma į tą Komisiją". Reikėtų tik keletą kartų nuvykti į Washingtoną. Rimta darba atlikti jūs štabas. Lietuviams būtų daug naudos.

Jeigu lietuviams matyti "daug naudos", tai paprastai sakau "taip". Tačiau šia vis dėlto "Prezidento komisija". Be to, apie ją nieko nežinau.

"Mėgint reikla", nukirto Česonis. "Be to, gali ir nieko neišieiti, nes konkurencija ir čia kieta".

Česonis prisilūnė, ką tik galėjo Washingtono rasti apie tą Komisiją. Aš pati bibliotekoj patyrinėjau, išklausinėjau žmones, kurie galėtų ką nors žinoti. Ne vieną dieną plūšau, kol suredagavau rėsumė.

Ilgą laiką — nieko. Tada, ir vėl Česonio balsas telefono ragely: "Išsilaik per pirmus išsiųsimus". Dabar priklausys nuo to, kas tave palaikys. Susiorganizuok gerą paramą. Mes čia irgi darysim, ką galėsime".

Iš balų puolė...

Keturis metus esu išsilaikęs savo vardu skiltį Connecticut valstijos antram didžiausiam laikrašty, dirbus kaip "Communications Specialist". Yale universitete, buvau pirmąjį laiką įvairiems specialieji komitetai, atstovavus valstijai Washingtono gubernatorių rinkimams, mano daktaratas buvo gautas Yale universitete. Ne vienas asmuo, anksčiau su manim dirbęs ir pažįstas mano pajėgumą, dabar turėjo arba pareigas, arba bičiulių Washingtono, ir paprašytas, atrodė, mano kandidatūrą ne tik raštu palaikė, bet ir asmeniškai su daug kuo palaikė.

Dažnė namų, kai dukra atbėgo šaukti manęs nuo stogo prie telefono. Skambino sekretorė iš Baltųjų rūmų. Jai reikėjo sužinoti mano Social Security numerį.

"Ar tai reikšia, kad prezidentas paskyrė mane į Komisiją?" Tai reikė, kad prezidentas paskyrė, kai FBI patikrins, ar tokiam paskyrimui nėra kliūčių mano praeity. Užtruksia dvi savaitės.

Nepaklausė net kokią politinę partiją priklausanau.

Bet, grįžtant prie "kaip" patekau: pirmiausia todėl, kad Lietuvos Bendruomenės valdybos narių akylai sekė, kas planuojama Washingtono. Taipgi todėl, kad jie turėjo nuojautą, koks žmogus turėtų šiam reikalui tinkamą pasirodymą ir galimybę gauti reikiamos paramos (tik vėliau sužinojau, kokios stiprios "jėgos" varžėsi, kad jų kandidatas laimėtų). Bet gal labiausiai patekau todėl, kad Rimo Česonio dėka tuomet tokį priėjimą prie Baltųjų rūmų, kokio dar lietuviui nėra čia niekada turėję. Jeigu administracija nepasikeitė, tuo priėjimu naudodamiesi, lietuviui patekt dar į vieną amerikietiškos visuomenės sluoksnį, kuriame daromi sprendimai.

II

Steigt President's Commission on Foreign Language and International Studies tiesiogiai paskatino Helinkio susitarimai. Pasirašydama tuos susitarimus, Amerika ir kitos 34 šalys pasižadėjo puoselėti savo žmonėse geresnį vieni kitų pažinimą ir mokymąsi svetimų kalbų.

DR. ELONA VAIŠNIENĖ

Tačiau Prezidento komisiją steigti buvo Amerikai ir svarbesnį priešiną. Europai ir Japonijai atsistojus ant kojų, Amerika pasijuto tarp labai sumanių konkurentų užsienio rinkose. Karinių jėgų balansas svyravo su politiniais persigrūpavimais. Reikalingos žaliavos yra šalyse, kuriose Amerikos įtaka nebėra vienintelė.

Žodžiu, pasaulyje vyko esminiai politiniai ir ekonominiai pasikeitimai, kilo anksčiau taip aštriai neegzistavusios tarptautinės problemos (pvz. oro, vandens taršos, žmonių skaičiaus, žaliavų maisto), o Amerikos žmonės ir toliau tebuvo tik tiek apsičiupinę apie pasaulį, kaip tada, kada vien Amerika turėjo ekonominę ir politinę persvarą ir galėjo nepaisyti kitų tautų nusiteikimų.

Paprastai Amerikos diplomatai dažnai dar nežino skirtingų pasaulio kultūrų etiketo formų. General Motors pradėjo savo chevroletus vardu NOVA pardavinėti Pietų Amerikoje, net nepasitikrins, ką tai reiškia ispaniškai. Tik kai anų automobilų ten mažai pardavė, kažkam dingtelėjo, kad gal reikėtų patį mašinos vardą pakeisti į "Caribe". Mat ispaniškai "no va" reiškia "neina", "neveikia".

Kongreso nariai ne tik dauguma advokatai (taigi, pažįsta tik savo krašto teisę), bet ir iškilę aktyviu dalyvavimu savo valstijos gyvenime, kitaip sakant, neturi nei tarptautinio žvilgsnio, nei pasaulinių problemų supratimo. O tie, kurie renka prezidentą ir kongresą, narius, dar mažiau apsišvietę pasauliniu požiūriu.

Nesistebėtinai, jog 95 proc. mokytojų nėra klausę nė vieno kurso, turinčio ką nors bendro su tarptautiniais reikalais. Neseniai vidurinė mokykla (high school) baigiančių apklausinėjime, paaiškėjo, kad 40 proc. nežinojo, kur yra Egiptas, o 20 proc. — kur Prancūzija ir Kinija. Šia vasarą vienas jaunas turistai iš Vakarų Vokietijos, paklaustas, kas labiausiai nustebino jį Amerikoje, atsakė, kad žmonės čia nežino, jog yra dvi Vokietijos.

Universitetuose mažiau negu procentas studentų klausia paskaitų apie svetimas kultūras, tarptautinius santykius. Prekybos institutuose mažai kursų apie tarptautinę prekybą ir neskatinamas kalbų mokymasis. O tuo tarpu vienas iš penkių darbu žemės ūkyje ir vienas iš aštuonių industrijoje tiesiogiai priklauso nuo prekybos su užsieniu.

Šiuo metu tik 15 proc. vidurinėsios mokyklos mokinių mokosi svetimų kalbų. Iš jų tik 1,8 proc. tęsia trečius metus, taigi beveik visi meta kalbą jos neįmokę. Kitose industrializuotose šalyse 100 proc. mokinių svetimas kalbas mokosi ilgesnį metų skaičių.

Skaičiuojant, kiek minučių per televiziją skiriama programoms apie užsienį, Amerikoje beveik mažiausia. Amerikos laikraščiuose ir pasirodanties žinias coliais skaičiuojant, žinių apie užsienį vis mažėja. Eilinis pilietis nežino kaip suprasti, nes stokoja nuovokos apie pasaulį už Amerikos ribų.

Komisijos tikslas buvo išskirti aiškų reikalą pradėti informuotis apie vis sudėtingesnį pasaulį, sutelkti medžiagą, nušviečiančią dabartinę padėtį, ir paruošti planą, kaip šalyje įgyvendinti būtinus pakeitimus.

Komisija turėjo penkis (ir tris dienas trukusius) posėdžius, pravedė apklausinėjimus Kalifornijoje, Texase, Illinois, North Carolina, Massachusetts. Komisija sukauptė daugiau kaip 1,000 studijų, memorandumų, pareiškimų ir pan. Komisijos štabas ir patys Komisijos nariai aplankė daugybę federalinių agentūrų, profesinių vienetų, kalbėjo įvairiose konferencijose, buvo apklausinėjami per radiją, televiziją, spaudą. Vienas kitas (tarp jų ir aš) rašė apie tai straipsnius.

Česonis tik vieno tai visai neatspėjo: darbo ne tik buvo, bet ir per akis.

Pačiam pirmam Komisijos posėdy, 1978 m. spalio gale Washingtono (prisaikdino mus prie Sv. Rašto Baltuose rūmuose, ir tapom "Honorable Commissioner") daugelio stebėtojų akivaizdą, Komisijos pirminkas paprašė Komisijos narių, kad mėnesio laikotarpyje prisistatymėm pareiškimą apie Komisijos paskirtį ir darbų apimtį. Kiti linkėjo sutinkančiai, linkėjau ir aš. Vėliau kiti aiškino reikalų vedėjų, kad nerašysią nieko naujo, o atsitys, ką jie tuo reikalauja ir rašė. Deja, aš išvykau, žinodama, kad man reikės pirmiausia savo kolegų knygas ir straipsnius perskaityti, kad nepradėčiau iš naujo Amerikos atradinėti. Kaip tyčia, tuo metu buvau apsiėmus koordinuoti Connecticut Office of Policy and Management gubernatorių paskirtos ekspertų grupės darbą, susijusį su "alternatyvinės energijos" išvystymo galimybėm Connecticut valstijoje (Šio darbo išdava buvo keli įstatymai). Negana to, artėjo Kalėdos, o aš buvau ne tik šeimos vyriausia, kalėdinių laiškų ir pasveikinimų rašytoja, bet ir Kalėdų Senelio įgaliotinė.

Pareiškimą vargais negalais išsiunčiau savaitę prieš Kalėdas. Pasirodo, kad buvau viena iš pačių pirmųjų! O kai kurie iš viso jokio pareiškimo nepastatė.

Iš namų plaukė laiškeliai, darbų prašymai, studijos, knygų ir brošiūrų siuntos telefoniniais užklausimais, pakvietimai kalbėti, dalyvauti pasitarimuose, prašymai projektus užsakyti. Atsakinėjau į laiškus, skaičiau, mokiau ir pyliau štabui laiškus po laiško su prašymais man paaiškinti visokių įstatymų reikšmę, surast dokumentų. Užbaigiant darbą, reikėjo vedėjų skaitę kupletus apie Komisijos narius, mane traukė per dantį už štabo kankinimų nesibaigiančiais sąrašais ("laundry lists") visokių reikalavimų.

Visur išskildavo mano ir tautybės klausimas. Amerikiečiams, mat, neaišku, kaip tarti mano pavardę. Užtat, kai tik norėdavo į mane kreiptis, pradėdavo nuo klausimo, kaip išsakyti pavardę. Sekantis klausimas būdavo: kokios kilmės šis pavardė? Ir galop: ar aš lietuvis? Turėjau daug progų papasakoti apie lietuvių, ir kodėl Amerikoje aš atsiradau.

Komisijos užduotis buvo plačios apimties. Reikėjo žinoti (arba bent susipažinti) prekybos, švietimo, valdžios reikalavimus, perprasti, kaip vyksta čia sprendimai ir pakeitimai, susipažinti su veiklių žmonių pavardėmis, spręsti apie galimusėjimus, at-

sižvelgiant į tai, kas anksčiau buvo daroma mokyklinių programų, vadovėlių, ar mokytojų ruošime. Kai kuriems Komisijos nariams visa tai buvo jau žinoma, man buvo sunkiau. Bet vienu atžvilgiu visi kentėjom.

Watergate įvykių poveikyje buvo išleisti įstatymai (Sunshine Laws), reikalaujantys, jog darbas tokiu vienetu kaip mūsų Komisijos turi būti atliekamas viešai. Tai reikė, kad The Federal Register skelbė mūsų posėdžių laiką ir vietą, o posėdžiai vykdavo salėse ir auditorijose, nes visada prigarmėdavo apečiai klausytojų.

Posėdžiau, kad nori, kai priešais mikrofonas stenografai, garsiaakalbio mikrofonas, ir kiekvieną žodį seka tyli, atidli minia, skirdama viskam daug reikšmės. Išskirti klausimą diskusijom, kad išgirstum visų nuomonę, kad praplėstum savo supratimą, buvo neįmanoma. Keli konsultantai pristatė studijas, kurios ne vienam iš mūsų atrodė nepatenkinamos. Tačiau tai iškeliant "posėdį", būtų buvę garantuotos atitinkamos antraštės laikraščiuose. Nenorėdami atkreipti visų dėmesį į pašalinis Komisijos reikalus, mėginom minimis dalintis privačiai, po du, tris, nes kalbėti apie komisijos reikalus visiems net ir viešbuty, kur buvom apsiėję, ar kur restorane buvo uždrausta.

Užtat, kada komisiniai išsižodavo "posėdžiuose", dažniausiai jie darydavo cituotą pareiškimą. Pasisakiau ir aš porą kartų. Pavyzdžiui, paminėjau, kad būtina išskirti svarbą kalbų mokymui, kurį atlieka etniškos grupės. Sprendžiant iš reakcijos, bakstelėjau į širšių lizdą! Mat ir stebėtojai ir Komisijos nariai manė, kad kalbu apie "Bilingual" švietimą, o tos temos visi lenkėsi iš tolo, laikydami socialine problema viską iš kitos operos.

Tik po truputį, pavyko Komisijos narius nuraminti — ir tai ne "posėdžiuose" — kad kalbu visai apie ką kitą. Bėda, jog niekas apie etnišką švietimą nebuvo girdėjęs. Komisijos pasamdytas konsultantas savo studijoj apie "ethnic studies" rašė tik apie ispanų, Azijos kilmės ir juodųjų amerikiečių programas universitetuose.

Mačiau, kad pačiai teks sutelkti jėgas, kad "toks etniškų švietimas jau egzistuoja. Įrodyti, pasirodo, buvo ne taip lengva. Etniškų grupių švietimą, išskyrus vengrus, nesistatė Komisijai jokių studijų apie save, jokių pareiškimų, jokių reikalavimų. Ir šiaip — nors buvo straipsnių apie vienos ar kitos grupės kokią švietimo aspektą, nebuvo jokių apžvalgiųjų straipsnių. Mano laimel, pavyko užtikti kaip tik tuo metu daromą apžvalginę studiją apie etnišką švietimą. Nors studija buvo tik įpusėjusi, tačiau jau buvo

Dr. Elona Vaišnienė kalba viename Prezidentinės komisijos posėdyje.

III

aišku, kad etniškas švietimas dėmesio vertas reiškinys Amerikos gyvenime (ši studija, teigia, kad etniškas mokyklas lanko apie 600,000 vaikų). Paprasčiau studijos vedėjas, kad man parašyti bent laišką, kuriame paliudyti, jog etniškas švietimas egzistuoja. Vis dėlto pavyko, Komisijos raportą įterpti pareiškimą, kad etniškų visuomenių vykdomas kalbinių ir kultūrinių švietimų yra tautos turtas ("national asset", "national resource"). Ir kad reikla tam švietimui suteikti pripažinimą ir paramą. (Pasirėmiant Komisijos raporte padarytais pareiškimais etniško švietimo klausimu, gruodžio mėnesį Minnesotoje šaukiamą konferenciją etniško švietimo svarstymui. Mielai sutikau būti viena iš pagrindinių kalbėtojų).

Komisija sutelkė daug medžiagos, įrodančios per menką Amerikos pasirodymą įvairiai dalyvauti tarptautiniuose reikaluose ir vištaučių "problemų" supratimui. Komisija taipgi sudarė planą, kaip esamą nepatenkinamą padėti būtų galima pakeisti. Rekomendacijų įgyvendinimas reikalauja 180 milijonų dolerių. (Suma nėra didelė, palyginus su "Bilingual" programom, kurios apie tiek gauna per metus).

Tarp kitko Komisija siūlo: naujai įvesti svetimų kalbų mokymą pradžios mokyklose; reikalauji šiek tiek svetimų kalbų mokytojų, įstoiant į universitetą; įvesti porą privalomų kursų apie užsienį besimokantiems biznio ir tėsės mokyklose; įsteigti regionalinius centrus, kuriuose viduriniųjų mokyklų mokytojai, švietimo tarybų nariai, mokyklų administratoriai, laikraščių redaktoriai, biznierių galėtų praplėtinoti savo susipažinimą su pasauliu už Amerikos ribų bei pramokti naują kalbą arba patobulinti jau mokamą kalbą; sustiprinti švietėjų pasikeltimo programas su kitais kraštais (kreipiant dėmesį, kad pasikeitimai nesiribotų vien industrializuotais kraštais); į pasikeitimus įtraukti ir laikraščių redaktorus, miestų burmistrus. Komisija kreipiasi į žinių ir pramogų pertelkėjus, k. televiziją, radiją, spaudą, prašydama suprasti savo vaidmenį šiam svarbiu reikale ir daugiau laiko ar vietos skirti žinom iš užsienio, pasiūlyti programoms su kitais kraštais. Biznieriams numatoma įsteigti centrus, kuriuose vyktų vertingas bendradarbiavimas tarp pramonės, aukštojo švietimo ir akademinio tyrinėjimo.

Raportą vardu Strenght through Wisdom: A Critique of US Capability įteikė prezidentui ir kongresui 1979 m. lapkričio 7 d. Deja, tai tapo su tos savaitės pradžioje prasidėjusiais Irane Amerikos diplomatų pagrobimo įvykiais, o mūsų raportą įteikimo dieną senatorius Edward Kennedy paskelbė kandidatuoja į prezidentus. Nors apie raportą rašė laikraščiai, žurnalai, minėjo televizija, tačiau visų dėmesys buvo nukreiptas į kitas žinias.

III

Iteikusi raportą, Komisija išsikirstė. Štabas, dokumentus sutvarkęs, uždarė raštinę Washingtono. Federalinė spaustuvė išspausdino raportą. Pasiteiravau, kodėl tokia mažu tiražu (mažiau negu 10,000). Mane apšvietė, jog raportas nėra graibstoma knyga. Jeigu bus pareikalavimas, atspausdins daugiau. Ir teko išspausdinti daugiau. (Pigiausiai, apie 400 dol., raportą galima gauti iš American Council of Teachers of Foreign Languages, 2 Park Avenue, Room 1814, N.Y., N.Y. 10016).

Ar tuo viskas ir baigėsi?

Tik prasidėjo.

Norint užtikrinti, kad raportą viskas nesibaigtų, Komisija ne tik rekomendavo, bet ir pasistengė, jog būtų įsteigtas vienetas rekomendacijoms įgyvendinti. National Council on Foreign Languages and International Studies pradėjo darbą šių metų gegužės mėn. Del testinimo jame dalyvauja keli Komisijos nariai. Pirminkas yra buvęs CBS prezidentas Arthur Taylor.

Tačiau National Council toli gražu nėra vienintelis įgyvendintojas. Komisija išaukė daug ir įvairios veiklos visoj šaly. Pailiustruosiu Connecticut valstijos pavyzdžiu, nes toje veiko dalyvauju, o, be to, tuo pačiu galėsiu pateikti savo darbo apyskaitą lietuviams, kurių pastangom į Komisiją buvau pasiūlyta.

Zemės ploto Connecticut valstija Amerikoje užima vietos nedaug, tačiau ji turi daugiau kaip tris milijonus gyventojų, apsieja daugiausiajų bendrovių čia turi savo centrus, per capita įplaukos yra trečios visos šalies, valdiškas švietimas laikomas vienu iš geresnių, veikia 18 privačių universitetų ir kolegijų (tarp kurių tokie žinomieji, kaip Yale, Wesleyan, Trinity). Kas vyksta Connecticut, pastebi ir kitos valstijos.

Vos tapus komisiniere 1978 m. rudenį, pradėjau domėtis dirva, kuriu Komisijos siūlymai, laikui atėjus, kris. Atkreipiau akis į valstijas. Susipažinau su Connecticut valdžios, privataus, katalikiško švietimo, su tarptautinės prekybos ir ekonominio planavimo galvomis, užmezgiau ryšius su valstijos didžiausiu darbdaviu — daugiaute bendrove, su fondacijų pirminkais, spaudos ir televizijos žmonėmis, svetimų kalbų mokytojų sąjunga, mokytojų profesinio tobulinimosi vienetas. Ne vien pati šviečiaus, informavau ir juos. Buvo daug susirašinėjimo, telefoninių pašnekesių, posėdžių.

Pasibaigus Komisijos kadencijai, 1979 m. rudenį, tapusi vėl "privata piliete", ėmiau kloti plytas ant anksčiau išmūrytų pamatų. Reikėjo pirmiausia tuos skirtingų sričių žmones, kuriuos buvau supažindinusi su reikalu, suvesti draugėn, išgauti iš jų viešą pareiškimą, kad supranta svarbą geresnio žinojimo

apie pasaulį, kad rems reikiamas pastangas ta linkme. Pavyko surasti "sponsorių" konferencijai, įvykusiai Yale universitete. Programoj dalyvavo pirmaujantys asmenys iš daugelio sričių, tuo pačiu išreiškėdami savo pritarimą. Organizaciniai ir profesiniai biuleteniai, aprašydami savo atstovo dalyvavimą, tuo pačiu supažindino ir daug skirtingų publikų su Komisijos rekomendacijom. Savo ruožtu pasirūpinau, kad konferencija būtų aprašyta spaudoj, būtų rodoma televizijoj.

Aplankiau visus šešis Connecticut valstijos švietimo rajonus, su pranešimais svetimų kalbų ir visuomeninių mokslų (social studies) mokytojams ir administratoriams.

Kadangi mokyklinių programų keitimas ir mokytojų tobulinimasis priklauso didele dalim nuo miesto švietimo tarybų, užmezgiau ryšius su švietimo tarybų centro valdybą. Vėliau parašiau laišką visiems pirminkams, ir jų centrinė ne tik leido sąrašais pasinaudoti, bet ir visus vokus užadresavo.

Mano veikla buvo mėginimas įtraukti kaip galima daugiau žmonių į darbą. Turbūt tam laikas buvo atėjęs, nes buvo džiugu matyti, kaip skaičius dirbančių auga. Pavyzdžiui, šiuo metu, spalio mėn., Connecticut valdiškos bibliotekos mini "Kitų kultūrų mėnesį".

Visos daugiau kaip 200 bibliotekų, išskyrus specialiai tam pagamintus plakatus, dalins "bookmarks", su ruoš parodėles iš savo turimų knygų, norint parodyti, kad bibliotekose galim daug sužinoti apie kitus kraštus. Aštuoniolika bibliotekų surengs 30 specialių programų — paskaitų, parodų, filmų. Bus nupirkti filmų apie kitus kraštus, kuriuos vėliau galės skolintis bibliotekos, mokyklos. Daug kur visa tai bus aprašoma spaudoj, reikės dar pasirūpinti, kad ir televizija atkreiptų dėmesį į "Kitų kultūrų mėnesio" projektą valdiškoms bibliotekoms pasiūliau aš, padėjau ir lėšų gauti jo įgyvendinimui. Šiuo metu liekau pusę mėceno, kuris visoms bibliotekoms ką tik išėjusią knygą padovanotų (gavau puikią nuolaidą iš leidojo ir viena pusė mėceno, jau turiu. Knyga, The Tongue — Tide American, parašė kongresmanas Paul Simon, Komisijos narys ir vienas iš pagrindinių Komisijos paskyrimo judintojų.

Kad darbas plėstųsi ir persunktu visus valstijos sluoksnius (nes tik taip pradės keistis amerikiečių galvoseną, kad Amerika yra galingiausia valstybė pasauly, kuriai galima ir toliau nepaslyti visokių ten nesuaprantamom kalbom kalbančiųjų liliptų), būtų gerai turėti oficialų paskatinimą iš valstijos galvos — gubernatorių. Tad sukvičiau Ad hoc komitetą parengti projektą, pagal kurį gubernatorių paskirtų Connecticut valstijoje ką nors panašaus į National Council Komisijos rekomendacijom įgyvendinti. Valstijos seimo daugumos ir mažumos vadai, visokio švietimo planuotojai, fondacijų, organizacijų (net Jesse Jackson'o PUSH organizacijos) atstovai, ekonominio planavimo ir daugiautėjų bendrovių žmonės pusmetį ruošė projektą. Sužinojau iš gubernatorių štabo, kas turėtų tokį projektą gubernatorei įteikti. Nors šiuo metu oficialaus atsakymo dar nėra, tačiau žinom, kad gybrenatorei projektas patiko.

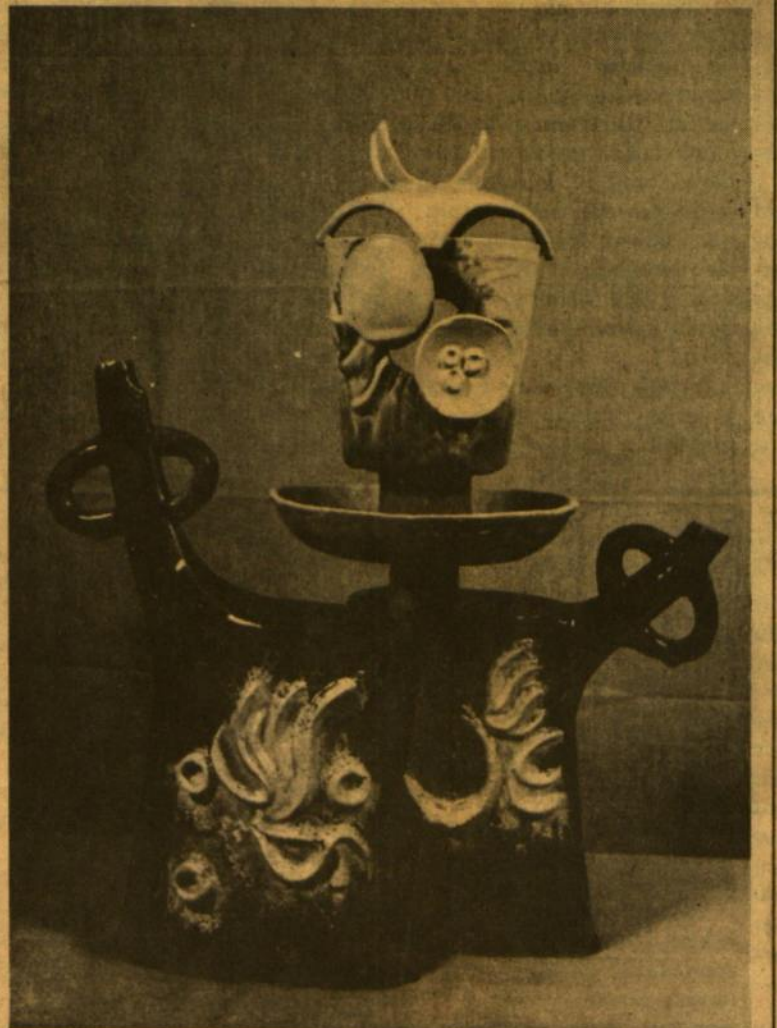
Šiuo metu esu pakviesta padėti suprojektuoti geresnį svetimų kalbų mokymą vienoj iš didžiausių Conn. miestų švietimo sistemoj; septyni universitetai galvoja steigti sutelktinį svetimų kalbų ir kultūrų mokymo centrą, ir, atrodo, kad man teks dalyvaut jo planavime.

Darbas rutuliojasi, savaime aišku, ir kitur.

Kongrese buvę Komisijos nariai buria draugėn senatorius ir kongresmanus, kurie ateity palaikys šios skyrimą plačiosios visuomenės švietimui, kitų kultūrų ir kalbų mokymui ir mokymuisi.

Komisijos nariai ir toliau priima pakvietimus kalbėti (per šiuos metus ir aš vykau į kitas valstijas su paskaitom), rašo straipsnius (esu šį tą surašius ir aš), neatsisako nod-

(Nukelta į 4 pusl.)

Eleonora Marčiulionienė iš dailininkės darbų parodos M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Violetinė vaza Nuotr. Lino Meilau

Karaizmas, karaimai ir Lietuva

2. MIKŠYS

bendruomenės 1178 metais buvo išnaikintos Kastilijos karaliaus Alfonso VIII favorito įtaka.

Kai žlugo chazarų valstybė, jų žemes užvaldė kumanai (polovcai), kurie vidurinėje Europoje pasiekė Vengriją. Per kumanus karaizmo pasekėjai atsirado Vengrijoje, taip pat kaimyninėje Haličo kunigaikštystėje — jie čia žinomi saracenų vardu. Haličo kunigaikštystėje, dėl kurios varžėsi Lietuva, Lenkija ir Vengrija, karaimų bendruomenės XIII šimtmečiu jau buvo gerai susiorganizavusios. Po mongolų invazijos, kuri sugriovė kumanų galybę, karaimų centrai geriausiai išsilaikė Kryme ir vidurinėje bei rytų Europoje. Krymo chanate (1443-1783) jie buvo privilegijuoti ir turėjo panašias teises, kaip jiems Lietuvoje buvo suteikęs Vytautas.

Legenda sako, kad karaimai ir Lietuvą atsikvietęs Vytautas, bet Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pietuose (pvz. Lucke) jie buvo žinomi jau porą šimtmečių prieš Vytautą. Vytautas išplėtė jų kolonizaciją ir yra jų bendruomenės Trakuose įkūrėjas 1398 metais. 1397-1403 m. buvo didinama Trakų pilis ir karaimai sudarė pilies igulą — Vytautas juos pažinojo iš savo žygių ir galėjo jais visiskai pasitikėti. Žalgirio mūšyje kovoje su kryžiuočiais, kaip mini Luebecko kronika, dalyvavo ir "raudonieji žydai" nuo Kaspijos jūros krantų ("saracenai"). Vytautas pakvietė karaimus ir į šiaurės Lietuvą, kur jie sudarė igulas pilims gintis nuo kryžiuočių, jie nustatė karaimų teisinių statutų ir suteikė žymių privilegijų. Karaimai Lietuvos kariuomenėje tarnavo ir vėliau, ir jų pulkas paskutinį sykį minimas 1655 metais. Karaimų dalinių turėjo ir Radvilai.

Už savo karo tarnybą karaimai Lietuvos valstybėje buvo apdovanojami žemėmis ir turėjo teisę laikyti baudžiauninkus krikščionis. Jie priklausė kilmingiesiems ir galėjo eiti atsakingas valstybės pareigas. Tarp kitų privilegijų karaimai galėjo būti teisiami tik karaimo teisėju, jų pačių išrenkamo ir karaimai, chazarų karalius Bulanas ir dalis chazarų, kumanai. Per šiaurės Afriką karaizmas pasiekė Ispaniją. Čia karaimų

kartu su vaivada (tai buvo kaip ir Magdeburgo teisės).

Lietuvoje karaimai buvo teisininkai, matematikai, gydytojai. Jie rėšosi su visos lietuvių tautos gyvenimu: jaunimas studijavo Vilniaus akademijoje, reformacijos laikais karaimai dalyvavo religiniuose disputuose, jie talkininkavo ir lenkų protestantams biblijos vertime (1572 m.), palaikė santykius su Europos orientalistais ir teologais. Į Trakus 1641 metais vyko Karaliaučiaus universiteto profesorius J.S. Ritangelius, 1690 metais į Lietuvą keliavo Uppsalos universiteto profesorius (vėliau rektorius) G. Peringeris. Jo paskelbta "Epistola de karaitis Lithuaniae" (Laiškas apie Lietuvos karaimus) Vakarams išgai buvo pagrindinis žinių šaltinis apie karaimus.

Karaimų gyvavimo Lietuvoje viršūnė buvo XVI šimtmečiu. Į juos buvo nukreipta dominikonų misijinė veikla (prieš ją savo veikalu "Tikėjimo apsauga" stojo egzektas ir filosofas Izaakas ben Abraham iš Trakų), jie nukentėjo nuo karų, ypač nuo maskviečių įsiveržimo Lietuvon 1655 metais, marų (labai praigastingas buvo 1710 m. m. r. r.). Lietuvos ir Lenkijos karaimų bendruomenės palaikė artimus ryšius su Krymo karaimais ir iš ten sunkiais laikais joms atedavo pagalbą, bet jų nykimą sunku buvo sulaukyti.

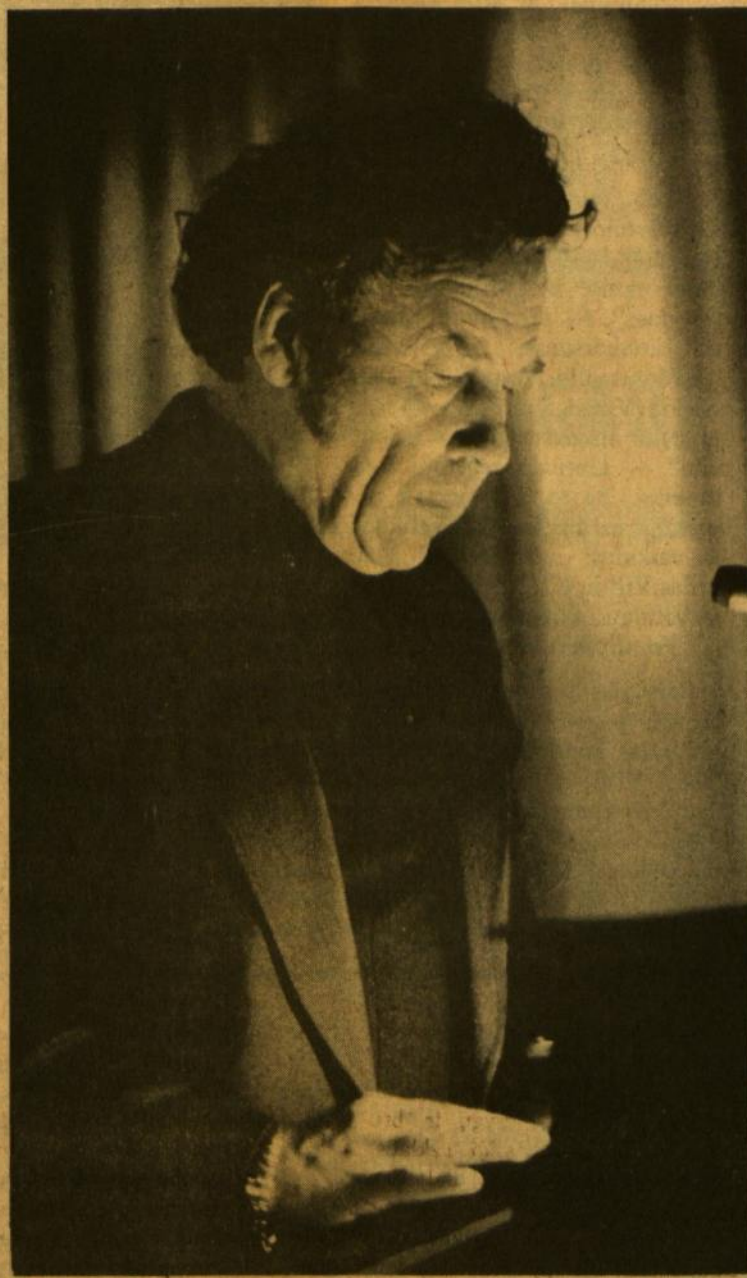
XVIII šimtmečio gale ir po Lietuvos — Lenkijos padalinimo beveik visos karaimų bendruomenės pakliuvo rusų valdžion, išskyrus bendruomenes Galicijoje, kuri atiteko Austrijai (Krymas rusų nuo 1783 metų). Carų imperijoje karaimai turtingėjo, bet kartu didėjo ir jų dekadencija, nuosmūkis. Labai nukentėjo karaimai per pirmąjį pasaulinį karą. Po karo Lietuvoje ir Lenkijoje paliko tik 5 bendruomenės — Panevėžy, Trakuose, Vilniuje, Lucke ir Haliče. Po antrojo pasaulinio karo išliko tik Trakų bendruomenė, vienintelė ir visoje Sovietų Sąjungoje, kur visos karaimų bendruomenės buvo panaikintos 1930 metais. Trakuose yra ir vienintelis pasaulyje karaimų muziejus, vieninteliai karaimų maldos namai Sovietų Sąjungoje.

Po pirmojo pasaulinio karo kituose pasaulio kraštuose liko tik trys karaimų bendruomenės: nedidelė bendruomenė Istanbule, maža ir labai sena bendruomenė Hitte prie Eufrato upės, 140 km nuo Bagdado, ir Kairo bendruomenė, turėjusi apie 7.000 narių. Po antrojo pasaulinio karo pirmoji sunyko, o dvi pastarosios buvo sunaikintos (Kaire paliko 40 asmenų — senukų).

Dabar ima vėl atsirasti dėmesys karaimais. Jų karaizmo doktrinai išskėlė Qumrano grotos radiniai. Turkijoje yra besidomintųjų karaimų etnografija, kilo susidomėjimas Lietuvos karaimų kalba — tai labai senas turkų kalbos dialektas, panašus į kumanų kalbą.

Daug yra karaimų dokumentų, bet jie mažai tyrinėti. Turtinga karaimų biblioteka ir muziejus Eupatorijoje (Kryme) buvo sunaikinti apie 1930 metus. Daug karaimų istorijos ir kultūros dokumentų yra Leningrado bibliotekose, bet jie mažai tyrinėti ir netyrjami. Lietuvos archyvai buvo gana turtingi, bet ypač reikšmingas yra Radvilų archyvas Varšuvoje, kur karaimų dokumentai užtikinti kiekviename žingsnyje.

Poetui Henrikui Nagiui 60 metų

Poetas Henrikas Nagys savo kūrybos rečitalyje.

Nuotr. V. Mažeika

Nepriklausomos Lietuvos augintiniui, ryškiajam lietuvių literatūros išeivijoje poetui Henrikui Nagiui, gyvenančiam Montrealyje, Kanadoje, š.m. spalio 12 d. suėjo 60 metų. Gimė 1920 m. Mažeikiuose. Tai ypatingieji metai mūsų poezijai: tais pačiais metais dar yra gimęs ir Alfonsas Nyka-Niliūnas (liepos 15 d.), ir Vladas Šlaitas (rugpjūčio 27 d.). Atėjo grynai nepriklausomos Lietuvos poetų karta, kuri literatūrinį brendimo kelyje tiesioginio kontakto su slaviškuoju ir mus slėgusiu Rytų pasauliu kaip ir neturėjo. Tai buvo, galima sakyti, pirmoji lietuviškai vakarietiškoji mūsų poetų generacija. Ypač tas lietuviškasis vakarietiškas tinka Henrikui Nagiui. Jau patys pirmieji jo eilėraščiai, spausdinti 1938 m. „Ateityje“ ir 1939 m. „Naujojoje Romuvoje“ patraukė skaitytojų dėmesį mūsųose visai naujomis eilėraščių struktūromis ir naujų temų nagiška išraiška. Mūsų poezija pradėjo stipriai plakti vakarietiškojo pulsu, neatsisakydama ir aiškiai girdimo lietuviškojo takto. Tokios yra visos Henriko Nagio knygos: „Eilėraščiai“ (1946), „Lapkričio naktys“ (1947), „Saulės laikrodžiai“ (1952), „Mėlynas sniegas“ (1960), „Broliai balti aitvarai“ (1969) ir „Prisijaukinti sakalai“ (1978).

Sukaktuviniams susitikimui su poetu spausdiname čia pora Henriko Nagio eilėraščių, paimtų iš jo rinkinio „Broliai balti aitvarai“.

POEMA APIE BROLI

Mano brolis ragavo užginto vaisiaus.
Rojaus paukščiai tūpė ant tavo plaučių pečių.
Slamėjo palmių šakos naktia virš tavo miego.

Tu išbraižei ant akmeninės sienos
medžiotoją, stumbrą ir saulę. Ugnį išskelė
iš titnago ir numirusios medžio šakos.

Mano broliui kalbėjo Dievas griaustinio balsu.
Mano brolio burlaiviai raižė jūras ir vandenynus.
Brolio rankos sudėjo akmenis sfinksams ir piramidėms.

Tu smėlyje žuvį piešei, kuri nušvietė niūrią
dregną katakombų tamsą. Tu meldeisi su pirmais krikščionim,
kai laukiniai žvėrys puolė arenon pro narvo duris.

Mano brolis valgė sprangią pelę ir nelaimės duoną,
užsigerdamas šaltu šaltinio vandeniu. Mano brolis
dainavo su baudžiauninkais apie vargą, varteliuose žydintį.

Tu plaukei su maištaujančiais Kristoforo Kolumbo jūreiviais
ir verkei, bučiuodamas naują, atrastą žemę.
Mano broli palaidojo jūroj, suvyniotą į burių audeklą.

Tu vienplaukis klauseisi Kristijono Donelaičio pamokslų
Tolminkiemio mažoj bažnytelėj ir skaitei prie balanos
Aukso Altorių ir Mažvydo katekizmo žodžius prastus.

Mano brolis dainavo girtas Kretos salos vynuogynė
ir mėtė kriauklės į juodą, raudoną ir žalią jūrą.
Mano brolis išgėrė Sokrato taurę nuodų.

Tu stovėjai šalia Frederico Garcia Lorca,
kai egzėkucijų šautuvai sutrupino mūro sieną raudoną,
kai ant karšto Grenados smėlio sukniubo poetas.

Tu irklavai prirakintas kartu su vergais prie galerų
irklo sunkaus. Žygiavai kartu su pilkais kareiviais,
kritai, žudei ir nešei savo sužeistą draugą iš žemės pragaro.

Mano brolio ieškojo motina sukilimų kartuvėse.
Jis gulėjo kartu su miško broliais turgaus aikštėje.
Jis kalė tėvui medinį kryžių į kietą Sibiro gruodą.

Mano brolis maištavo su visais maištininkais už laisvę.
Mano brolio rankomis buvo sugriautos Bastilijos sienos
ir atnešta paskutinė žinia iš kraujuojančio Budapešto.

Tu šaukei dangaus keršto kartu su Savonarola.
Tu degei su Giordano Bruno pasmerkimų laužo ugnį.
Tu dėvėjai kartu su žydais geltoną Dovydo žvaigždę.

Tu tylėjai kartu su suomių šauliais raudonųjų atakos metu.
Tu išlenkei švelnią lūpų šypseną Mona Lizai.
Tu šaudei dažus į drobę su Salvadore Dali.

Mano brolis medžiojo dramblius Aukšinio kranto džiunglėse.
Su vikingais statė laivus, su romėnais mainė gintarą.
Mano brolis dažė aztekų šventykloj derliaus dievo akis.

Mano brolis dainavo eiles trubadūrų turnyruose.
Ant bastūnų vieškelio valkatavo su François Villon.
Gerė ryžių degtinę mėnesinėje su Li-Tai-Po.

Mano brolis kalbėjo su visais auksaburniais.
Mano brolis tylėjo kartu su visais žemdirbiais.
Mano brolis kopė į kalną paliesti Laimės Žiburio.

Mano brolis gyvena kartu su mumis mūsų karčių vienatvė.
Kvėpuoja tą patį orą. Geria tą patį vandenį.
Laukdamas t a v o mirties.

Tavęs neparklūpdė kazokų bizūnai Kražių šventorių.
Tavęs nepapirko Aliaskos ledinėj upėj išplautas auksas.
T a v o karstui auga pušynai gimtojo smiltų.

KRYŽKELĖ

Kryžkelėj auga platanai. Kelio atgal nėra.
Ūkanoj aidi kareivių žingsniai ir geležis.
Tarp debesų ir lapų alsuoja žemė gera.
Miega koralų saloj nepažįstamoj žemė graži.
Šlama platanai ir plazda paukščiai virš mūsų galvų vakare.

Broliai ir seserys, imkit mane ir skaitykit...
Basos kojos ant grūdų ir šimtametė giria.
Broliai ir seserys, imkit mane ir skaitykit...
Žvanga metalo žvaigždės virš mūsų galvų vakare.

Auga platanai ant vieškelio — amžių giria.
Broliai paklydo ir seserys verkia prie vartų.
Bėla ant balto debesio šiaurėj lininė skara —
gėrė mirusių upių vandenį žalią ir kartų...
Miega toli vandenyno saloj nepažįstamoj žemė gera.

Broliai ir seserys, imkit mane ir skaitykit...
Moterys klūpo prie kartuvių — ūžia giria.
Broliai ir seserys, imkit mane ir skaitykit...
Žvanga kareivių žingsniai ir žvaigždės tuščiam vakare.

Informacija paskaitininkams

Dalyviai kviečiami padaryti Simpoziume pranešimus savo srities tema. Pranešimui numatyta Simpoziume skirti 20 - 25 min. laiko. Dalyvis, norįs padaryti pranešimą, prašomas pasiusiti savo pranešimo santrauką (120-140 žodžių apimties) lietuvių ir anglų kalbomis Mokslinės programos komitetui iki 1981 m. balandžio 5 dienos. Mokslinės programos komitetas turi teisę, reikalui esant, pranešimų skaičių atrankos būdu riboti. Paskaitininkai bus painformuoti apie jų dalyvavimą programoje iki 1981 m. gegužės 30 d. Pageidautina, kad dalyvis, gavęs iš Komiteto pritarimą, paruoštų ir pilną savo pranešimo tekstą, nes

• DIRVA, 65-rių metų sukakties apžvalginis leidinys 1915 - 1980. Redagavo ir apžvalgą parašė Aleksas Laikūnas. Viršelis Vlado Vijeikio. Išleido ir spaudos darbą atliko Vilties draugijos leidykla 1980 m. Clevelande, Ohio. Tiražas 500 egz. Leidinys 40 didesnio formato puslapių, iliustruotas nuotraukomis kaina — 1 dol.

Mokslo ir kūrybos simpoziumo ruoš

Ketvirtasis Mokslo ir kūrybos simpoziumas įvyks Chicagoje 1981 m. lapkričio 25 - 28 d. Organizacinis komitetas informuoja, kad Ketvirtąjį mokslo ir kūrybos simpoziumo, kaip ir trijų ankstyvesniųjų, pagrindinis tikslas yra burti laisvojo pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos darbuotojus, sudaryti jiems sąlygas pasidalinti savo žiniomis ir patirtimi, stiprinti jų ryšį su lietuvių visuomene ir skatinti svaresnį lietuvių įnašą į pasaulinį mokslo lobyną. Simpoziumo programoje bus kviestinės paskaitos, dalyvių pranešimai ir keletas specialių renginių: susipažini-

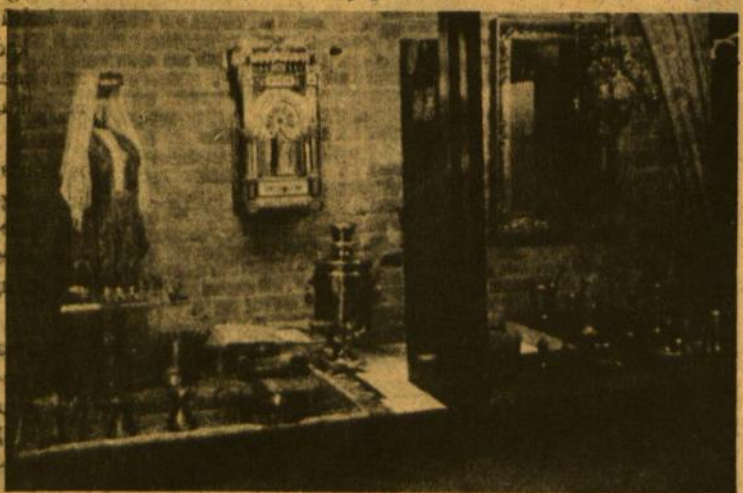
mo vakaras, koncertas ir banketas.

Neseniai visų lietuvių buvo minima Vilniaus universiteto 400-tų metų sukaktis, išryškinant jo reikšmę Lietuvai ir mokslui. Tos reikšmingos sukakties progą bandysime atinančiame Simpoziume apžvelgti, ką yra davęs mokslui lietuvis išeivis.

Į Simpoziumą kviečiami visi lietuvių mokslo ir kūrybos darbuotojai, programoje, šalia griežtųjų mokslų, technologijos, medicinos ir humanitarinių mokslų, bus vietos paskaitai ar pranešimui ir iš kiekvienos kitos mokslinio ir kūrybinio darbo srities.

Senoji Karaimų gatvė Trakuose

Karaimų istorija ir butis muziejuje, Trakuose

Juozui Kralikauskui 70 metų

1980 m. spalio 9 d. Toronte gyvenantis rašytojas Juozas Kralikauskas, gerai žinomas pedagogas, novelistas ir romanistas, daugelio literatūrinių premijų laureatas, sulaukė 70 m. amžiaus.

Keleriopas laureatas

Juozas Kralikauskas gimė 1910 m. spalio 9 d. Kareivonių km., Žiezmarų vlsč., Trakų apskr. Jis 1928 metais baigė S. Daukanto mokytojų seminariją Kaune, 1931-32 m. aspirantu Karo m-klą ir 1940 m. Vilniaus universiteto humanitarinių mokslų fakultetą. Po to mokytojo pradžios mokyklose ir gimnazijose: 1938-40 m. Kauno M. Pečkauskaitės gimnazijos, 1940-41 m. Vilniaus gimnazijos mokytojas, 1941 m. Švietimo ministerijos pedagoginio mokslo departamento vyr. referentas, 1942-44 m. Kauno X gimnazijos direktorius, Vokietijoje 1945-46 m. Wiesbaden lietuvių gimnazijos direktorius, 1947 m. Kaselio lietuvių gimnazijos mokytojas. Kanadon J. Kralikauskas atvyko 1947 m. ir čia dvejus metus dirbo Picle Crow, Ontario aukso kasyklose. 1949-51 m. jis — Toronto „Tėviškės Žiburių“ redakcinio kolektyvo narys, tada daug rašęs ypach beletistinėje srityje. 1952-53 m. KLB Švietimo k-jos narys, 1954-55 m. KLB Kultūros fondo sekretorius.

Nuo 1929 m. „Lietuvos Mokyklos“ nuolatinis bendradarbis, 1934-40 m. redaktorius. Pedagoginėmis, literatūrinėmis temomis sukurta daugybė bendradarbiavęs „Ryte“, „Židinyje“, „Trimite“, „Rytų Lietuvoje“, „Žiburiuose“, „Drauge“, „Aiduose“, „Lietuvių Dienose“ ir kitur. Be to, jis yra atspausdinęs savo beletistinių kūrinių „Nidos“ knygų klubo leistose „Pradalgėse“ ir kitose leidiniuose, parašė psichologijos vadovėlių, dalyvavo savo kūryba „Gabijos“ ir „Lietuvių prozos antologijoje“. Lietuvių Rašytojų d-jos narys, 1937 m. išleides novelių rinkinį „Septyni kalavijai“. 1939 m. „Židinyje“ (Nr.5-6) paskelbęs „A. Klemenčio kūrybą“ ir 1954 m. išleides apysaką „Urviniai žmonės“.

Indėnai lietuvių knygoje

Apie „Urvinius žmones“ ir „Septyni kalavijus“ a.a. B. Babrauskas yra šitaip rašęs Lietuvių Enciklopedijoje: „Urviniai žmonės“ yra pirmoji lietuvių literatūroje apysaka, vaizduojanti aukso kasyklas. Aukso kasybos gyvenimas blakėtuose, moskutu apsuptyje barakuose, jų darbas po žemėje ir išgyvenimai, slėgiami baimės, kad staiga atsklės aukso gyno akmenis luitas sutruksins, — sudaro apysakos turinį. Aukso kasyklos šiaurės Kanados tyruose toliu bei susisiekimo stokos atskirtos nuo civilizacijos. Čia tarp kanadiečių ir indėnų atsideria 40 lietuvių. Skirtingas jų būdas ir gyvenimo prasmės samprata, giedri, spalvingi jų charakteriai ir aukašasių gyvenimą, kartu ir į veikalą įneša pragiedrulių. Pirmą kartą mūsų literatūroje „Kralikausko pavaizduojami indėnai ir pusindėnai.“

Kralikauskas nereikia jiems išsentimentuoti kylančios užuojautos, bet vaizduoja tokius, kuo pažino bendrą darbą. Taigi, indėnas čia laukinis, išsigimęs, kerštingas, girtuoklis; jo vaikai apdriškę, sunykę, murzini, baikišiomis laukinių žvėrelių akutėmis, nuolat praša išmaldos.

„Septyni kalavijai“ yra septynių novelių rinkinys, ju sužėtas — daugiausia iš pradinės m-klos mokytojų gyvenimo. Šiai knygai būdingi eskizminiai vaizdai, kapotas sakinyss, ekspresyvus žodis, lyrinė nuotaika. Beatodairinis sakinių kapijimas yra Kralikausko duoklė apie 1930 m. pasireiškusiai mūsų prozos stilii manierai. Trumpas sakinyss vyrauja ir vėlesniuose Kralikausko raštuose,

tik dabar jis gramatiškai išbaigtas, stilius darosi artimesnis reportažiniam, dialogai nestokoja sąmojo.

1960 m. išėjo iš spaudos kitas jo kūrinys — knyga „Šviesa lange“. Ir šios knygos medžiaga — jos personažai, aplinkuma imti iš tų pačių aukso kasyklų, tik čia daugiau gvildenamos idealistinės gyvenimo problemos.

Po to sekė du J. Kralikausko veikalai — romanai iš istorinės srities: 1962 m. išleistas romanas „Titnago ugnis“ ir 1964 m. — „Mindaugo nužudymas“. Šie abu veikalai apvainikuoti „Draugo“ konkursu 1,000 dol. literatūrinėmis premijomis.

Pasirodžius J. Kralikausko istoriniam romanui „Vaišvilkas“, spauda buvo „nutarusi“, jog rašytojas J. Kralikauskas užbaigė mindauginę trilogiją, kuri prasidėjo „Titnago ugnimi“, o buvo tęsiama „Mindaugo nužudymu“ ir daugiau istoriniai romanais gal ir nebeapsireikš...

Tačiau spauda nebuvo atspėjusi ir susekusi rašytojo J. Kralikausko kelių ir jo užsimojimų.

1973 m. pabaigoje skaitytojai sulaukė dar vieną istorinį romaną — „Tautvilą“, iš eilės ketvirtąjį. Taigi, jau pastatytas visiškai užbaigtas pastatas: keturi kampai — keturi stulpai, ant kurių stipriai stovi autoriaus istoriškasis užmojis.

Gražu, kad buvo įvertintos šios rašytojo pastangos. Visi keturi romanai — premijuoti: „Titnago ugnis“ ir „Mindaugo nužudymas“, — premijuoti „Draugo“ konkurse, „Vaišvilkas“ — Montreale Akademinio sambūrio (Vinc Krėvės vardo premija) ir šis pastarasis — „Tautvilą“ — Lietuvių rašytojų d-jos premija. Be to, „Draugas“ yra premijavęs dar tris J. Kralikausko vaikalus: „Martynas Mažvydas Vilniuje“ (1975 m.), „Ikalitė Vilniaus akmenys“ (1978 m.) ir „Po ultimatumo“ (1980 m.).

Rašytojas J. Kralikauskas ruošiamasi pagerbti. Tam reikalui sudarytas komitetas. Inicijavęs emėsi KLB krašto valdyba ir Kultūros komisija. Komitetui pirmininkauja KLB pirm. J.R. Simanavičius. Komiteto nariai: B. Biretienė, A. Karkienė, R. Jonaitienė (KLB Toronto apylinkės pirm.), A. Sungailienė, G. Trin-

Rašytojas Juozas Kralikauskas su žmona Vanda

tuves rengti lapkričio 9 d., sekmadienį, 5 val. popiet, didžiojoje Priskelimo salėje. Numatyta ir programa: rašytojo J. Jankaus žodis apie J. Kralikausko kūrybą, išauka iš jo raštų, koncertinė dalis, gen. konsulo dr. J. Žmuidzino sveikinimo žodis, vakarienė.

Pranys Alšėnas

Gražumo kupina paroda

Keramikos bei keramikinės skulptūros srityje aktyviausiai išsivijoję besireiškiantieji turbitur Eleonora Marčiulionienė. Jos darbų vis netruksta bendrinėse mūsų dailininkų parodose, o štai jau ne pirmą ir individuali jos vienos paroda M. K. Ciurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Daugiau negu 50 keramikinės technikos darbų vienu sykiu prieš akis yra gana pribloškiantis įspūdis. Tikrai reikia lenkti galvą dailininkės darbštumui bei techniniam įgūdžiui šioje srityje.

Trumpai kalbant paroda yra graži. Tiek čia spalvų, tiek čia blizgėjimo, tiek čia visokių formų išraiškos. Gali jaustis lyg šviežiai restauruotoje Sv. Petro ir Povilo bažnyčioje, Vilniuje. Vieni parodos darbai — tikros skulptūros, kiti — bareljefinio pobūdžio (ypač gėlių puokštės), treči — gryni tapybinio išpūdzio. Gal ir gerai, kad dailininkė šitaip viską mėgina, ir viskas jai išeina gražiai. Bet kartais ir suabejojti: jeigu čia ne mozaika ir ne freska, kodėl ieškoma grynai iliuzorinio tapybinio sprendimo keramikos darbe? Ar negeriau būtų šitai ir palikti tapybai?

Paroda ir savo turiniu, ir savo

forma skamba lyg Mozarto muzika. Kas tą daugiau ar mažiau barokinę muziką lengvumą ir šviesumą mėgsta, tam ir ši paroda bus arčiausiai prie širdies. Bet kitam žiūrovui toks smagus ir per visą parodą nesibaigiantis įspūdis, einant nuo ekspozito prie ekspozito, gali ir pabosti. Gali jis pasigesti ir tamsesnių tonų, ir tam tikro užstrinimo. Gali ieškoti ir nerasti beethoveniško svorio ir gėlmės. Šitokio pobūdžio pauzių įterpimas į parodą būtų labai jai pavairines.

Visų parodos darbų subtili forma, ir jai įdeiginta spalva ir viso užmojo puikus sulydymas į vienumą stebina ir labai reikią akį. Tačiau parodai būtų pravertę daugiau keramikos darbų, kuriuose regėtume tikrą degintą molį, jokiomis spalvomis nepagražintą, kur akį trauktų vien tik skulptūrinis formų sprendimas. Juk mėgstame gryno medžio ar grynos plytos sienas bei nedažyto medžio faktūros baldus. Ir kodėl nuogu, natūraliu moliu negalėtume ypach pasigrožėti ir keramikoj?

Šioje Eleonoros Marčiulionienės parodoje, be kita ko, atsišviečia ir labai platus kultūros pasauliai. Vienos kurios nors figūros

plastikoje suskamba lyg ir peršikas ar indišką tonas, kitos veidus sumirguliuoja slaviškos ikonos šviesa ar dar vienos ar kitos prisiminimas.

O ar yra koks nors ir lietuviškasis šios parodos bruožas? Yra. Tai daugiausia istorinių, tautosakinių bei aplamai buitinių temų panaudojimas. („Mindaugienės karūnacija“, „Eglė, žalčių karalienė“, „Lietuviškos vestuvės“, „I bažnyčia“ ir kt.). Vienas gražumas, kai į visa tai įsižiūri. Bet ar to jau ir užtektų?

Šia proga galima būtų prisiminti, kad dėl gražumo „stokos“, 19-tame šimtmetyje, kai kurie Lietuvos klebonai nepriėmė į bažnyčias mūsų liaudies dievdarbių skulptūrų, nors jos ir vaizdavo

šventuosius. Anos skulptūros bei siškas ar indišką tonas, kitos veidus sumirguliuoja slaviškos ikonos šviesa ar dar vienos ar kitos prisiminimas. O ar yra koks nors ir lietuviškasis šios parodos bruožas? Yra. Tai daugiausia istorinių, tautosakinių bei aplamai buitinių temų panaudojimas. („Mindaugienės karūnacija“, „Eglė, žalčių karalienė“, „Lietuviškos vestuvės“, „I bažnyčia“ ir kt.). Vienas gražumas, kai į visa tai įsižiūri. Bet ar to jau ir užtektų?

Aplamai paroda yra reto įdomumo, stebinanti užmojo didumu, bevinguriojančių formų, temų ir spalvų gausa. Lankoma dar šiandien ir rytoj nuo 11 val. ryto iki 9 val. vak.

k. brd.

Ginklo draugo tapyba

Rugsėjo 27—28 d. Los Angeles Sv. Kazimiero parapijos salės pogrindyje įvyko dail. Jurgio Juodžio tapybos paroda. Surengė Lietuvių Bendruomenės Vakarų apygarda.

Parodą atidarant supažindinimo žodį tarė dail. Aldona Variakojė, teisingai pastebėdama, kad J. Juodis neseka nei Ciurlioniu, nei Šimoniu. Jis yra savitas. Po to pats dailininkas, savitai pasipuošęs ir lieknas, kaip Stradiarijaus smuiko styga, ilgame pasakyme jautriai apibūdino savo paveikslų patriotinį dovi: menas turi tarnauti Tėvynei ir ši paroda skiriama Lietuvos laisvei atžymėti. Kaip buvęs gusarų pulko karininkas, jis ta pačia proga pašlovino visus čia sutiktus ginklo draugus. Miela, kad žmonės yra prisimenami po tiek metų.

Deja, vienas jo ginklo draugu, eilinis gusaras, matyti, taip ir liko neprisimintas. Todėl jis bemaž antapo J. Juodžio kūrybos kritiku. Iš tiesų dėl kitos priežasties. Būtent: karininkas Juodis anais geraisiais nepriklausomybės metais jam buvo užkrovęs 5 paras daboklės.

Tuo pat pasiteiravau, ką šis nuskriaustasis ginklo sėbras sako apie dail. Jurgio Juodžio parodą. Ogi štai ką: pirmiausia jam labai nepatiko paveikslų vaivorykštėnis spalvynas. Žiūrėdamas jautiesi, lyg būtum plakamas vaivos rykštėmis. Taip pat toji tautinė patetika gsdintė gsdina. Ji tokią lietuviškai ankšta. Gražu, jeigu šitai tautos švenčių metu būtų nudažoma parapijos salės siena (kaip daro meksikiečiai Rytų Los Angeles barrio gatvė-

se) arba šitai būtų iliustruojamos saldinių dėžutės...

Pakaks, tariau tam, kuris blaviai dėstė eilinio kritiko mintis. Pakaks! Aš turiu ir savo nuomonę. Dailininkas Jurgis Juodis piešia puikiausiai. Kokia lanksti rankal! Dažnai paveikslą komponuoja su pranašo mostu. Mit Schwung, kaip sako vokiečiai. Be to, herojiškai išjudina visą patriotinį krūvį. Čia vyrauja kovos žirgas, iškeltas kardas ir kario uniforma. Tai šventi pavidalai! Jie susilaukė ypatingos pagarbos ginklo brolių tarpe. Žodžiu, parodoje regime 30 stambių drobių su mūsų tautos istorijos — džiaugsmo, ryžto, laisvės, prieštado ir kančios — iškarptomis. Visi motyvai perteikti su kariūniška valia.

Gera, kad yra dailininkas, kuris su savo ultra — spalvingais paveikslais šaukte šaukia lietuvių parapijoms: Laisvės Lietuvai

Pr. V.

Lietuviai ekslibrių parodoje

Vienas iš entuziausių ekslibrių rinkėjų išsivijoję yra Vitolis Vengris, gyvenantis Washington, D.C. Šiuo metu leidkla Lithuanian Library Press jau yra nuvežusi rišyklon išpūdingą jo knygą apie lietuviškuosius ekslibrius. Tačiau V. Vengrio ekslibrių kolekcija nesiriboja vien tik lietuvišiais — kolekcija jau tarptautinė. Šiuo metu ji yra išstatyta Tyler School Art of Temple University Penrose galeri-

Nauji leidiniai

• MOTERIS, 1980 m. Nr. 4.

Dvimenėsinis lietuvių moterų žurnalas. Leidžia Kanados Lietuvių katalikių moterų draugija. Redaguoja Nora Kulpačienė. Administruoja Bronė Pabedinskienė. Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8. Metinė prenumerata — 8 dol., garbės prenumerata — 12 dol.

Šiame numeryje gėlių paslaptis atidengta S. G. Apie vedybinį gyvenimą krikščioniškoj šviesoj rašo B. M. Moterų rūpesčius išklosto Br. Šimkienė. Grožinės literatūros puslapiuose spausdinama Tyru Dukters eilėraštis, Klevos Vidžiūnienės ir Vandos Vaitkevičienės novelės. Įdomūs ir aktualūs taipgi žurnalo apžvalginiai skyriai: Knygos, Moterų pasaulys, Sveikata, Seimininkų kampelis ir kt. Puslapiai iliustruoti daugiausia mūsų dailininkų darbais ir šiaip nuotraukomis. Aplamai, „Moteris“ yra gražiai tvarkomas ir simpatingas, labiau kultūrinio pobūdžio žurnalas, kurį pavartę, vyrai taipgi turėtų savo leidinių pasitempti.

• TECHNIKOS ŽODIS, 1980 m., Nr. 3.

Vyr. redaktorius V. Jautokas, 5859 S. Whipple St., Chicago, IL 60629. Administruoja Antanas Brazdžiūnas, 7980 W. 127 St., Palos Park, IL 60464. Metinė prenumerata — 6 dol., studentams — 2 dol. Technikiniai šį numerį paruošė J. Rimkevičius ir V. Jautokas.

Numeryje rašoma apie kultūrinio derliaus surinkimą (J. Rimkevičius), apie kitų civilizacijų ieškojimą visatoje (V. Petraitis), apie mikrobangų išvystymo eigą (V. Jautokas), apie moderniąją architektūrą ir Picasso (kun. V. Bagdanavičius) ir kt. Duodama techninė apžvalga ir informuojama apie lietuvių architektų ir inžinierių organizacinę veiklą.

• SKAUTŲ AIDAS, 1980 m.

rugsėjo mėn. Skautiškos veiklos mėnesinis iliustruotas žurnalas. Redaguoja Alė Namikienė ir Redakcinė klegija, 6041 S. Fairfield Ave., Chicago, IL 60629. Administruoja Malvina Jonikienė, 6346 S. Washtenaw Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 5 dol.

Kazio Sajos vakaras

Štai dar viena naujovė Los Angeles lietuvių kultūriname gyvenime. Rugsėjo 26 d. (penktadienį) dr. Zigmo Brinkio pastogėje buvo kūrybą skaitė nūdienės Lietuvos rašytojas dramaturgas Kazys Saja. Tuo metu jis atostogavo pas brolių Apolinarą Santa Monikoje. Čia jau yra viešėjęs prieš keliolika metų.

Gausiai auditorijai svečią pristatė Pr. Visvydas. K. Saja yra gimęs 1932 m. Skėrių kaime, Biržų apskrityje. Tačiau užmojo Zemaityje, Plungės apylinkėse. Mokėsi Klaipėdoje ir Vilniuje.

Daugelio sėkmingų pjesių („Septynių ožkų“, „Mamutų medžioklės“, „Devynbėdžių“ ir kt.) autorius savo dramaturgine linkme priklauso prie vadinamo salygisko teatro. Jame į tikrovę žiūrima pro metaforos šydą. Visos sceninės priemonės pajungiamos kokiui nors aktualiai bendrai žmogiškai idėjai pavaizduoti. K. Saja itin rūpėja liudies mastyse nos paslaptys, pasakos, Lietuvos žmonių nuotykių, sąmojingos sandūros. Dialoguose vyrauja gyva šnekamos kalbos frazė.

K. Saja skaitė tik savo grožinę prozą, kurioje, kaip ir vaidiniuose, atsiskleidžia humoru perpintos gyvenimo staigmenos, pasakų alegorijos, taip pat ir asmeniškai pergyvenimai. Iš pastarųjų apsakyme „Forget it“ nuskambėjo dviejų brolių — Kazio ir Apolinaro — susitikimo jautrus

pašnekesys po ilgų nesimatymo metų. Su nemažesniu įsijautimu buvo perskaitytas pasakus „Eglė žalčių karalienė“ tęsinys iš knygos „Po to, kai pavirto medžiais“. Na, o „Devynbėdžių“ istorijos perteikimą autoriui įliejo ir savo vaidybini įgūdį.

K. Sajos kūryba yra sutelkta keliose knygose. Rašo ir vaikams. Siemet yra išleista rinktinė „Liepsnojanti kriaušė“ su penkiomis pjesėmis.

Klausantis K. Sajos įtaigaus atlaširdiško skaitymo, dingtelėjo mintis: Ar tai nėra nuostabus būdas pažinti Lietuvos rašytoją — reginti jį prieš save ir girdinti jo balsą su gražia tarsena? Matyti, kad dr. Z. Brinkio pastogėje yra tapusi kultūrinio aviliu. Čia vis kas nors netikėto įvyksta. Bet ar nepribėrėdo laikas šitokio idomumo literatūros vakarus rengti didesnėje salėje. Tada Kazi Saja būtų išgirdęs platesnis visuomenės ratas.

Pr. V.

Prezidento komisijos

(Atkelta iš 2 psl.).

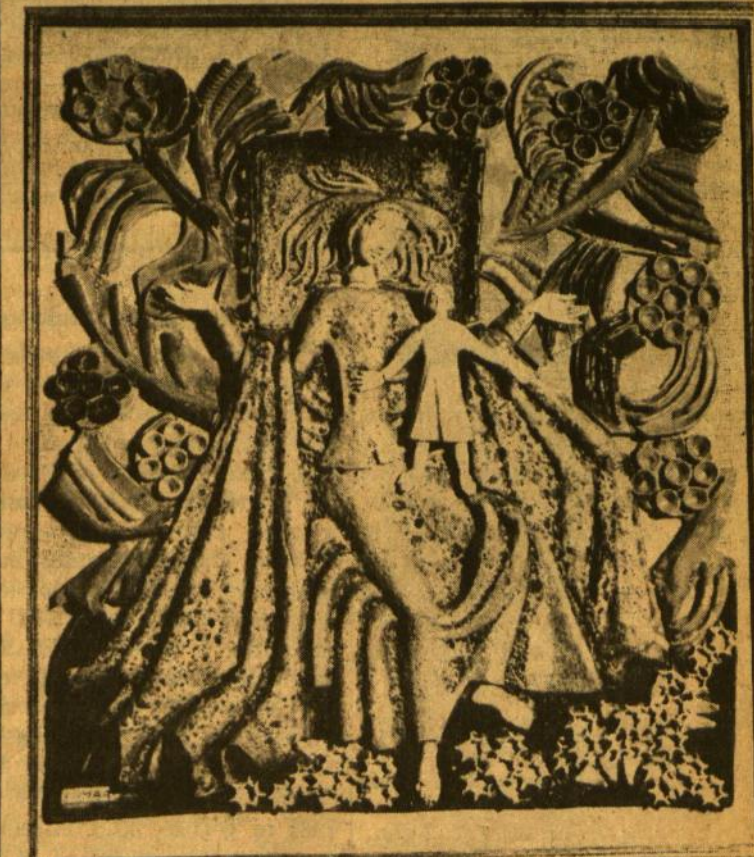
mų interview (neišskiriu nė savęs), rašo knygas (pasuoju).

Svetimų kalbų profesinės sąjungos atidarė raštinę Washington, iš kur informuoja ir įtaigoja kongreso narius ir valdžios pareigūnus bei informuoja mokytojus apie tai, kas vyksta Washingtone juos liečiančiais klausimais. Tarp kitko, mokytojai visose valstijose suorganizavo greitos laiškinės reakcijos tinklą. Per dešimt dienų jie gali užtvindyti kongreso ar valdžios pareigūnų raštinę pritariančiais arba nepritariančiais laiškais.

Pasiremdami Komisijos raportu, įvairūs institutai energingai siūlo daugiatautėms bendrovėms apsišviesti kitų kultūrų pažinime ir išmokyti kitų kalbų. Pažiūrėjus į skaitčius, aišku, kad iš biznierių pusės paklausa auga. Kai kurios daugiatautės bendrovės stundžia į tokius kultūrinės orientacijos kursus ne tik į kitas šalis išvykstančius dirbti manedžerius, bet ir į jų šeimų narius.

Aplamai, gera pagalojus, kad ir lietuviai dalyvavom, planuojant pakeltimus, kurie, su laiku, turėtų duoti šiam kraštui dimensiją, kurios iki šiol trūko.

Šiam sykiui užteks apie Prezidento komisiją, nors jos veikimui, ir turbūt mano dalyvavimui jame, toli gražu dar ne galas.

Eleonora Marčiulionienė
iš dailininkės darbų parodos M. K. Ciurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Žalioji madona
Nuotr. Lino Meilaus